

KARTA PRZEDMIOTU**I. Dane podstawowe**

Nazwa przedmiotu	Stary Testament: Księgi historyczne i mądrościowe
Nazwa przedmiotu w języku angielskim	Old Testament: Historical and Wisdom Books
Kierunek studiów	Teologia kurs B
Poziom studiów (I, II, jednolite magisterskie)	Jednolite magisterskie
Forma studiów (stacjonarne, niestacjonarne)	Stacjonarne
Dyscyplina	Nauki teologiczne
Język wykładowy	polski

Koordinator przedmiotu/osoba odpowiedzialna	Ks. dr hab. Dariusz Dziadosz, prof. KUL
---	---

Forma zajęć (<i>katalog zamknięty ze słownika</i>)	Liczba godzin	semestr	Punkty ECTS
wykład	60	V - VI	6
konwersatorium			
ćwiczenia	15	V	
laboratorium			
warsztaty			
seminarium			
proseminarium			
lektorat			
praktyki			
zajęcia terenowe			
pracownia dyplomowa			
translatorium			
wizyta studyjna			

Wymagania wstępne	<p>W 1 - Praktyczna umiejętność posługiwania się Pismem Świętym; fundamentalne wiadomości o Biblii Hebrajskiej (kontekst religijnokulturowy, natchniony i kanoniczny charakter ksiąg biblijnych, proces ich redakcji);</p> <p>W 2 - Gruntowna znajomość tradycji biblijnych z Pięcioksięgu, Ksiąg Historycznych i Mądrościowych, a także historii, kultury i religii starożytnego Bliskiego Wschodu i Izraela epoki patriarchów, sędziów i królów oraz Drugiej Świątyni;</p> <p>W 3 - Znajomość podstawowych zasad analizy literacko-egzegetycznej i interpretacji teologicznej tekstów historycznych Biblii Hebrajskiej.</p>
-------------------	---

II. Cele kształcenia dla przedmiotu

C1 - Poznanie pochodzenia, specyfiki literackiej i procesu redakcji starotestamentalnych przekazów w Pięcioksięgu, Księgach Historycznych i Mądrościowych, a także ich teologicznej struktury w kontekście paralelnych tekstów biblijnych i pozabiblijnych.
C2 - Zapoznanie z kulturowo-religijnym kontekstem cywilizacji Starożytnego Bliskiego Wschodu i monoteizmu jahwistycznego w kwestii genezy wszechświata i ludzkości, a także takich idei, jak: kult, społeczność rodowa i narodowa (Izrael), przymierze, prawo, system moralny, formy sprawowania władzy, zwyczaje i tradycje, historia zbawienia, teksty sapiencjalne.
C3 - Ukazanie teologicznej struktury Pięcioksięgu, Ksiąg Historycznych i Mądrościowych w oparciu o prawdę o objawiającym się JHWH oraz starotestamentową koncepcję prawa i przymierza między Bogiem a Izraelitami oraz innymi narodami.
C4 - Pokazanie Biblii jako wiarygodnej odpowiedzi na współczesne ludzkie dylematy natury egzystencjalnej, społeczno-kulturowej i religijnej.

III. Efekty uczenia się dla przedmiotu wraz z odniesieniem do efektów kierunkowych

Symbol	Opis efektu przedmiotowego	Odniesienie do efektu kierunkowego
WIEDZA		
W_01	Student ma pogłębioną wiedzę z zakresu kluczowych kwestii teologicznych Starego Testamentu, a także ogólną znajomość podstaw społeczno-prawnego, kulturowego i religijnego życia udokumentowanego w tradycjach Pięcioksięgu oraz Ksiąg Historycznych i Mądrościowych.	T_W01; T_W03, T_W10
W_02	Student ma pogłębioną wiedzę w dziedzinie pozabiblijnych tradycji religijnych i kulturowych będących tłem i paralelą dla tekstów Tory Biblii Hebrajskiej, którą może powiązać z dorobkiem innych dyscyplin, a zwłaszcza naukami humanistycznymi, społecznymi i prawnymi, m.in., zna zasady interpretacji najważniejszych passusów starotestamentowych dotyczących kwestii początków świata i ludzkości, okresu patriarchów, epoki Mojżesza, teokracji i monarchii w Izraelu oraz czasów Drugiej Świątyni.	T_W10, T_W16

W_03	Student ma pogłębioną wiedzę o specyfice przedmiotowej i metodologicznej teologii w zakresie nauk biblijnych i teologii słowa Bożego, którą jest w stanie rozwijać i twórczo stosować w działalności profesjonalnej.	T_W01, T_W09
UMIEJĘTNOŚCI		
U_01	Student posiada umiejętności w zakresie samodzielnego doboru metod i analizy tekstów biblijnych, syntezy różnych idei teologicznych wpływających z tekstów źródłowych; nadto potrafi popularyzować wiedzę biblijną, przekazywać ją i dzielić się doświadczeniem religijno-duchowym opartym o lekturę Pisma Świętego w szeroko rozumianym współczesnym kontekście kulturowym, religijnym i pastoralnym.	T_U01, T_U04; T_U13
U_02	Student posiada umiejętność prowadzenia dyskusji dotyczących zagadnień teologicznych, światopoglądowych, międzyreligijnych (obraz Boga, koncepcja człowieka i świata, kwestia wiary i moralności, teokracji) z wykorzystaniem starotestamentowej wiedzy biblijnej i informacji o starożytnych kulturach bliskowschodnich.	T_U02, T_U06, T_U15, T_U16
U_03	Student umie samodzielnie zdobywać i poszerzać umiejętności badawcze w interpretacji tekstów Pisma Świętego, które pomogą mu kierować własnym rozwojem osobowym i realizować zadania wynikające z jego pracy katechetycznej.	T_U05; T_U09
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_01	Student rozumie potrzebę intelektualnego oraz religijno-duchowego formowania się przez całe życie, potrafi inspirować i organizować proces kształcenia się innych osób oraz potrafi samodzielnie i krytycznie uzupełniać wiedzę i umiejętności z zakresu świata Biblii oraz starożytnych cywilizacji.	T_K01; T_K04
K_02	Student ma świadomość własnej, indywidualnej odpowiedzialności za kształt życia społecznego; potrafi zauważyć, docenić oraz chronić dziedzictwo kultury chrześcijańskiej oraz innych kultur i cywilizacji.	T_K02; T_K04
K_03	Student prawidłowo identyfikuje i rozstrzyga dylematy egzystencjalne, doktrynalne i etyczno-moralne: umie stawiać pytania i szukać odpowiedzi w następujących kwestiach: Bóg, człowiek, ludzka godność i powołanie, sens i celowość wszechświata, konieczność istnienia systemu etycznomoralnego. Student otwiera się na dialog z innymi, uczy stawiać się pytania i szukać odpowiedzi na nurtujące go kwestie.	T_K05

IV. Opis przedmiotu/ treści programowe

Treści programowe będą obejmować następujące kwestie:

1. Ogólna literacka, społeczno-kulturowa i teologiczna specyfika Pięcioksięgu.
2. pochodzenie, proces redakcji i aktualna struktura teologiczna cyklu przekazów:
  - o prehistorii świata i ludzkości (Rdz 1,1-11,26),
  - o patriarchach (Rdz 11,27-50,26),
  - o pobycie Izraelitów w Egipcie (Wj 1,1-15,21),
  - wędrówce przez pustynię (Wj 15,22-18,27; Lb 10,11-22,1).
3. Teologia tzw. perykopy synajskiej (Wj 19,1-Lb 10,10).
4. Forma, struktura i sens teologiczny biblijnych kodeksów prawnych (Wj 20-24; 25-31; 35-40; Kpł 11-15; 17-26 i Pwt 12-26).
5. Teologia deuteronomiczna (Pwt 1-11; 27-34).
6. Pochodzenie, proces redakcji, forma i teologiczna struktura deuteronomistycznej historiografii Izraela (Pwt-2Krl) prezentowane w historycznym kontekście niewoli asyryjskiej i babilońskiej; 7) literacka i teologiczna struktura następujących cykli biblijnych tradycji:
  - o podboju Kanaanu (Joz 1-24);
  - o sędziach epoki przedmonarchicznej (Sdz 1-21);
  - o ustanowieniu instytucji proroka i upadku urzędu kapłana w Izraelu (1Sm 1-3);
  - o arce JHWH (1Sm 4,1-7,1; 2Sm 6,1-23);
  - o ustanowieniu instytucji króla w Izraelu (1Sm 7,1-12,25);
  - o dojściu Dawida do władzy (1Sm 16,1-2Sm 5,5) i jego rządach w Jerozolimie (2Sm 5,6-10,19);
  - o sukcesji tronu Dawida (2Sm 11-12; 13-20; 1Krl 1-2); o rządach Salomona (1Krl 3-10);
  - o dziejach podzielonej monarchii (Juda i Izrael) (1Krl 11-2Krl 25).
7. Pochodzenie, proces redakcji, forma i teologiczna struktura najważniejszych ksiąg mądrościowych (Prz, Hi, Koh, Syr, Mdr) prezentowane w historycznym kontekście odbudowy kulturowo-religijnej tożsamości Izraela w okresie Drugiej Świątyni.
8. Literacka i teologiczna specyfika oryginalnych tradycji mądrościowych starożytnego Izraela.
9. Proces redakcji oraz teologiczna struktura Księgi Przysłów.
10. Orędzie teologiczne Księgi Hioba.
11. Historyczny i teologiczny kontekst Księgi Koheleta.
12. Tradycyjna praktyczna mądrość Księgi Syracha.
13. Nowatorstwo teologiczne Księgi Mądrości.
14. Teologia i struktura literacka wybranych psalmów.

V. Metody realizacji i weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody dydaktyczne (lista wyboru)	Metody weryfikacji (lista wyboru)	Sposoby dokumentacji (lista wyboru)
WIEDZA			
W_01	Wykład monograficzny, wykład konwersatoryjny	Egzamin pisemny	Karta egzaminacyjna
W_02	Ćwiczenia w oparciu o lekturę tekstu źródłowego	Kolokwium pisemne	Oceniłone kolokwium
W_03	Praca pod kierunkiem	Praca pisemna	Oceniłona praca pisemna

UMIEJĘTNOŚCI			
U_01	Ćwiczenia w oparciu o lekturę tekstu źródłowego	Kolokwium pisemne	Ocenione kolokwium
U_02	Praca zespołowa	Prezentacja ustna	Karta oceny prezentacji
U_03	Dyskusja	Obserwacja	Karta oceny pracy w grupie
KOMPETENCJE SPOŁECZNE			
K_01	Praca w grupach w różnych rolach	Obserwacja	Karta oceny pracy w grupie
K_02	Dyskusja	Obserwacja	Raport z dyskusji
K_03	Prezentacja multimedialna	Obserwacja	Raport z konwersacji

VI. Kryteria oceny, uwagi.

Uwagi ogólne: wpływ na ostateczną ocenę będą miały następujące faktory:

1. Aktywność studentów podczas zajęć (wypowiedzi ustne, dyskusja, praca w grupach).
2. Złożenie pracy pisemnej.
3. Obecność na zajęciach (dopuszczalna liczba nieobecności nieusprawiedliwionych na zajęciach w semestrze to 2).
4. Przygotowania studentów do zajęć (przygotowanie materiałów źródłowych; wyszukanie i analiza informacji, lektura zadanych opracowań).

Uwagi szczegółowe:

Ocena niedostateczna:

(W) student nie zna fundamentalnych informacji na temat Pięcioksięgu oraz Ksiąg Historycznych i Mądrościowych, nie zna najważniejszych argumentów i specyfiki literackiej omawianych tekstów Starego Testamentu oraz ich paraleli bliskowschodnich; (U) student nie potrafi dokonać analizy egzegetycznej omawianych tekstów biblijnych w kluczu metody historyczno-krytycznej, wskazać różnicę między nimi i innymi tekstami Starego Testamentu, nie potrafi zinterpretować orędzia teologicznego omawianych tradycji biblijnych w kluczu lektury kanonicznej;

(K) student nie wykazuje szacunku i znajomości dziedzictwa kulturowo-religijnego Biblii, nie potrafi identyfikować i zadowalająco rozstrzygać dylematów egzystencjalnych, doktrynalnych i etyczno-moralnych w oparciu o naukę Biblii; **Ocena dostateczna:**

(W) student orientuje się ogólnie w fundamentalnych argumentach Pięcioksięgu oraz Ksiąg Historycznych i Mądrościowych, posiada podstawową wiedzę w kwestii historiozbowczej lektury analizowanych tekstów biblijnych, a także potrafi wskazać ich paralele bliskowschodnie;

(U) student potrafi dokonać analizy niektórych z omawianych tekstów biblijnych, wskazać jakiegokolwiek różnice i podobieństwa między nimi i innymi tradycjami literatury Starego Testamentu, potrafi ogólnie zinterpretować ich orędzie teologiczne w kluczu lektury kanonicznej;

(K) student wykazuje fundamentalną znajomość dziedzictwa kulturowo-religijnego Biblii, odnosi się do niej z szacunkiem, potrafi w podstawowym wymiarze identyfikować i rozstrzygać dylematy egzystencjalne, doktrynalne i etyczno-moralne w oparciu o naukę Biblii;

Ocena dobra:

(W) student orientuje się w większości z omawianych argumentów Pięcioksięgu oraz Ksiąg Historycznych i Mądrościowych, posiada pogłębioną wiedzę w kwestii historiozbawczej lektury analizowanych tekstów biblijnych, a także potrafi wskazać ich paralele bliskowschodnie;

(U) student potrafi dokonać analizy większości z omawianych tekstów biblijnych, wskazać zasadnicze różnice i podobieństwa między nimi i innymi tradycjami literatury Starego Testamentu, potrafi głębiej zinterpretować ich orędzie teologiczne w kluczu lektury kanonicznej;

(K) student wykazuje głębszą znajomość dziedzictwa kulturowo-religijnego Biblii, odnosi się do niej z należnym szacunkiem, potrafi w zaawansowanym wymiarze identyfikować i rozstrzygać dylematy egzystencjalne, doktrynalne i etyczno-moralne w oparciu o naukę Biblii;

Ocena bardzo dobra:

(W) student zna wszystkie z omawianych argumentów Pięcioksięgu oraz Ksiąg Historycznych i Mądrościowych, posiada pogłębioną i wieloaspektową wiedzę w kwestii historio-zbawczej lektury analizowanych tekstów biblijnych, a także potrafi wskazać ich paralele bliskowschodnie oraz starożytne tło kulturowe;

(U) student potrafi dokonać dogłębnej analizy wszystkich z omawianych tekstów biblijnych, wskazać zasadnicze różnice i podobieństwa między nimi i innymi tradycjami literatury Starego Testamentu, potrafi głęboko i wieloaspektowo zinterpretować ich orędzie teologiczne w kluczu lektury kanonicznej;

(K) student wykazuje gruntownie przemyślaną znajomość dziedzictwa kulturowo-religijnego Biblii, odnosi się do niej z szacunkiem, potrafi w zaawansowanym wymiarze identyfikować i rozstrzygać dylematy egzystencjalne, doktrynalne i etyczno-moralne w oparciu o naukę Biblii. Charakteryzuje się zdolnością krytycznego stawiania pytań i otwartością w szukaniu odpowiedzi.

VII. Obciążenie pracą studenta

Forma aktywności studenta	Liczba godzin
Liczba godzin kontaktowych z nauczycielem	75
Liczba godzin indywidualnej pracy studenta	75

VIII. Literatura

Literatura podstawowa

- 1) Kondracki, «Pięcioksiąg w świetle najnowszych badań», w: "Mów, Panie, bo słucha sługa Twój", red. W. Chrostowski, Warszawa 1999, s. 86-98;
- 2) R. Rubinkiewicz, «Powstanie Pięcioksięgu w świetle najnowszych badań», RT 46 (1; 1999) 111-124; 3. W. Farmer, Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego, Warszawa 2001;
- 3) R. Brown, J. Fitzmyer, R. Murphy, Katolicki komentarz biblijny, Warszawa 2001;
- 4) J. Walton, V. Matthews, M. Chavalas, Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej, Warszawa 2000;
- 5) G. von Rad, Teologia Starego Testamentu, Warszawa 1986;
- 6) J. Lemański, Księga Rodzaju 1-11, Częstochowa 2013;
- 7) J. Lemański, Księga Rodzaju 11,27-36,43, Częstochowa 2014;
- 8) J. Lemański, Księga Rodzaju 37-50, Częstochowa 2015;
- 9) D. Dziadosz, Tak było na początku. Izrael opowiada swoje dzieje, Przemyśl 2011;
- 10) H. Shanks, Starożytny Izrael. Od Abrahama do zburzenia świątyni jerozolimskiej przez Rzymian, Warszawa 2007;
- 11) R. de Vaux, Instytucje Starego Testamentu, Poznań 2004;
- 12) T. Jelonek, Teologia biblijna, Kraków 2011;
- 13) D. Dziadosz, «Teocentryczna historiografia Izraela, czyli kim był deuteronomista i jego dzieło», CT 74 (4; 2004) 5-24.

Literatura uzupełniająca

- 1) T. Jelonek, Teologia biblijna, Kraków 2011;
- 2) H. Shanks, Starożytny Izrael. Od Abrahama do zburzenia świątyni jerozolimskiej przez Rzymian, Warszawa 2007.
- 3) J. Warzecha, Historia dawnego Izraela, Warszawa 2005;
- 4) L. Stachowiak, Wstęp do Starego Testamentu, Poznań 1990;
- 5) J. Synowiec, Na początku, Warszawa 1982;
- 6) D. Dziadosz, «Przymierze Dawidowe w deuteronomistycznej historii Izraela», *Verbum vitae* 4 (2003) 29-52;
- 7) D. Dziadosz, «Droga do wiary poganki Rachab. Teologiczna lektura Joz 2,1-24», *Biblica et Patristica Thoruniensia* 6 (2013) 271-293;
- 8) D. Dziadosz, «Izraelici czynili to, co złe w oczach Pana» (Sdz 2,11). Teologiczne aspekty upadku w Księdze Sędziów, *Ethos* 31 (4; 2018) 21-49.